GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2025 m. rugsėjo 18 d.[1]

Byla C-131/24

Umweltorganisation VIRUS – Verein Projektwerkstatt für Umwelt und Soziales ir kt.

(*Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Austrija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Direktyva 2009/147/EB – Laukinių paukščių apsauga – Tyčinio paukščių trikdymo draudimas – Valstybinės reikšmės kelio statybos projektas, kuris gali trikdyti tam tikrų rūšių gyvūnų populiaciją – Buveinių gerinimo priemonės – Veiksmingumo įrodymas – Eksperto nuomonė“

I. Įvadas

1. Paukščių apsaugos direktyvos[2] 5 straipsnio d punkte nustatyta, kad draudžiamas tyčinis paukščių trikdymas, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams. Iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad šis draudimas taip pat apima trikdymus, su kuriais yra tiesiog susitaikoma[3]. Vis dėlto kyla klausimas, ar trikdymas taip pat draudžiamas, jei jo neigiamas poveikis paukščių buveinėms yra kompensuojamas gerinant atitinkamų rūšių buveines kitose vietose. Taip pat – kaip reikėtų vertinti gerinimo priemonės veiksmingumą prieš ją įgyvendinant. Šiuos klausimus *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Austrija) pateikė Teisingumo Teismui.

II. Teisinis pagrindas

A. Paukščių apsaugos direktyva

2. Paukščių apsaugos direktyvos 3, 5, 7 ir 8 konstatuojamosiose dalyse paaiškinti jos tikslai:

„(3) Daugelio rūšių laukinių paukščių, natūraliai paplitusių valstybių narių [e]uropinėje teritorijoje, skaičius mažėja, kai kuriais atvejais net labai greitai, ir dėl tokio jų skaičiaus mažėjimo kyla didelė grėsmė natūralios aplinkos, ypač biologinės pusiausvyros, apsaugai.

(4) <...>

1 Originalo kalba: vokiečių.

2 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7).

3 2025 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimas *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:609, 49 punktas).

(5) Valstybių narių [e]uropinėje teritorijoje natūraliai paplitusių laukinių paukščių rūšių apsaugą būtina pasiekti laikantis Bendrijos tikslų dėl gyvenimo sąlygų gerinimo ir tvaraus vystymosi.

(6) <...>

(7) Apsaugos tikslas yra gamtos išteklių, kaip Europos tautų paveldo sudedamosios dalies, ilgalaikė apsauga ir tvarkymas. Apsauga leidžia kontroliuoti gamtos išteklius ir reguliuoti jų naudojimą remiantis priemonėmis, kurios būtinos natūraliai rūšių pusiausvyrai kiek įmanoma palaikyti ir reguliuoti.

(8) Visų paukščių rūšių apsaugai yra būtina išsaugoti, palaikyti arba atstatyti pakankamos įvairovės ir ploto buveines. Siekiant užtikrinti tam tikrų paukščių rūšių išlikimą ir veisimąsi jų paplitimo areale, jų buveinėms turėtų būti taikomos specialios apsaugos priemonės. Taikant šias priemones taip pat būtina atsižvelgti į migruojančias rūšis, o priemonės turi būti koordinuojamos taip, kad sudarytų nuoseklią visumą.“

3. Paukščių apsaugos direktyvos 10 konstatuojamojoje dalyje reikalaujama, be kita ko, išlaikyti tam tikrų rūšių paukščių „patenkinamą <...> populiacijų lygį“:

„Dėl didelių populiacijų, plataus geografinio paplitimo ir didelio veisimosi greičio visoje Bendrijoje tam tikras rūšis galima medžioti, ir tai yra priimtinas jų naudojimas; kur yra nustatytos tam tikros ribos ir jų laikomasi, tokia medžioklė turi būti vykdoma išlaikant patenkinamą šių rūšių populiacijų lygį.“

4. Paukščių apsaugos direktyvos 1 straipsnyje reglamentuojama jos taikymo sritis:

„Šia direktyva siekiama apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių [e]uropinėje teritorijoje, kuriai taikoma Sutartis. Ji apima šių rūšių apsaugą, tvarkymą ir kontrolę ir nustato jų naudojimo taisykles.“

5. Paukščių apsaugos direktyvos 2 straipsnyje išdėstyti valstybių narių pagrindiniai įsipareigojimai, susiję su paukščių rūšių populiacijų palaikymu:

„Valstybės narės imasi reikiamų priemonių 1 straipsnyje nurodytų paukščių rūšių populiacijoms palaikyti tokiu lygiu, kuris visų pirma atitiktų ekologinius, mokslinius ir kultūrinius reikalavimus, derinant juos su ekonominiais ir rekreaciniais reikalavimais, arba šių rūšių populiacijoms priartinti prie tokio lygio.“

6. Paukščių apsaugos direktyvos 3 straipsnyje nurodyti bendrieji įsipareigojimai, susiję su 2 straipsnio įgyvendinimu:

„1. Atsižvelgdamos į 2 straipsnyje minėtus reikalavimus, valstybės narės imasi reikiamų priemonių išsaugoti, palaikyti ar atkurti pakankamą buveinių įvairovę ir plotą visoms 1 straipsnyje nurodytoms paukščių rūšims.

2. Biotopams ir buveinėms išsaugoti, palaikyti ir atkurti taikomos šios pagrindinės priemonės:

a) saugomų teritorijų steigimas;

b) buveinių saugomose teritorijose ir už jų ribų priežiūra ir tvarkymas pagal ekologinius reikalavimus;

c) sunaikintų biotopų atkūrimas;

d) biotopų kūrimas.“

7. Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnyje nustatyti draudimai, nepriklausomi nuo teritorijos:

„Nepažeisdamos 7 ir 9 straipsnių valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad sukurtų bendrą apsaugos sistemą visoms 1 straipsnyje nurodytoms paukščių rūšims, ypač uždrausdamos:

<...>

d) tyčinį paukščių trikdymą, ypač jų perėjimo ir jauniklių auginimo metu, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams.“

8. Pagal Paukščių apsaugos direktyvos 9 straipsnio 1 dalį leidžiama nukrypti nuo 5 straipsnyje nustatytų draudimų:

„1. Jei nėra jokio kito priimtino sprendimo, valstybės narės gali nukrypti nuo 5–8 straipsnių nuostatų šiais atvejais:

a) – žmonių sveikatos ir saugos labui,

– oro saugos labui,

– siekiant apsaugoti nuo didelės žalos pasėlius, naminius gyvulius, miškus, žuvininkystę ir vandenį,

– dėl floros ir faunos apsaugos;

b) dėl mokymo ir mokslo tiriamųjų darbų, populiacijos atkūrimo, reintrodukcijos ir šiems tikslams būtino veisimo;

c) kad griežtai prižiūrint ir atrankiniu būdu būtų leista gaudyti, laikyti ar kitaip teisėtai naudoti nedidelį tam tikrų rūšių paukščių skaičių.“

B. Buveinių direktyva

9. Buveinių direktyvos[4] 6 straipsnio 3 dalyje reglamentuojamas vadinamasis poveikio aplinkai vertinimas:

„Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtiniems teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas. Atsižvelgiant į poveikio

[4] 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos [d]irektyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102) su pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo, ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.“

10. Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje išdėstyti pagrindiniai rūšių apsaugos draudimai:

„Valstybės narės imasi reikiamų priemonių sukurti į IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių griežtos apsaugos jų paplitimo areale sistemą, draudžiančią:

a) bet kokia forma tyčia gaudyti ar žudyti šių rūšių individus gamtoje;

b) šias rūšis tyčia trikdyti, ypač jų perėjimo, jauniklių auginimo, žiemos miego ir migracijos metu;

c) tyčia naikinti ar rinkti kiaušinius gamtoje;

d) pažeisti ar naikinti perėjimo ar poilsio vietas.“

11. Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje numatytos 12 straipsnio išimtys:

„Jei nėra kitos priimtinos alternatyvos, ir nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas netrukdo palaikyti atitinkamos rūšies populiacijų palankią apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale, valstybės narės gali nukrypti nuo 12, 13 ir 14 straipsnių bei 15 straipsnio a ir b punktų:

a) siekdamos apsaugoti laukinę fauną ir florą bei išsaugoti natūralias buveines;

b) siekdamos išvengti didelės žalos, ypač pasėliams, naminiams gyvuliams, miškams, žūklės plotams, vandenims ir kitoms nuosavybės rūšims;

c) atsižvelgdamos į visuomenės sveikatą ir saugą arba dėl kitų įpareigojančių priežasčių neatsižvelgti į visuomeninius interesus, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio, į pirminės svarbos gamtinei aplinkai naudingas pasekmes;

d) mokslo tiriamojo darbo ir švietimo tikslais, siekiant šių rūšių populiacijų atstatymo ir reintrodukcijos bei dėl šiems tikslams įgyvendinti būtino veisimo, įskaitant dirbtinį augalų dauginimą;

e) siekdamos griežtai kontroliuojant leisti atrankos būdu ir ribotais kiekiais imti ir laikyti ribotą tam tikrų į IV priedą įrašytų rūšių egzempliorių skaičių, kurį nustato kompetentingos nacionalinės institucijos.“

III. Bylos faktinės aplinkybės ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą

12. Atlikus poveikio aplinkai vertinimą, *Niederösterreichische Landesregierung* (Žemutinės Austrijos žemės vyriausybė) 2019 m. lapkričio 12 d. priėmė sprendimą suteikti leidimą įgyvendinti kelio tiesimo projektą, dėl kurio kilo ginčas. *Umweltorganisation VIRUS – Verein Projektwerkstatt für Umwelt und Soziales* ir kiti piliečiai bei aplinkos apsaugos asociacijos pateikė *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Austrija) skundą dėl šio leidimo, visų pirma teigdami, kad pažeidžiamos Paukščių apsaugos direktyvos nuostatos dėl rūšių

apsaugos. Įvairių rūšių paukščiai, pirmiausia miško paukščiai, tokie kaip vidutinieji margieji geniai (*Dendrocopos medius* arba *Leiopicus medius*), naudojasi teritorijomis, kuriose tikėtinas poveikis dėl naujo kelio keliamo triukšmo.

13. Remiantis gamtos apsaugos eksperto, kurį pasitelkė teismas, ekspertize, tikėtina, kad projekte numatytas statybos laiko apribojimas tam tikrais mėnesiais ir buveines gerinančios priemonės plotuose už poveikio zonos bus veiksmingos paukščių rūšims, kurios gali būti paveiktos; šios priemonės galėtų būti nustatytos kaip sąlygos.

14. Byloje visų pirma nesutariama dėl to, ar priemonės, kurias siūlo prašymą duoti leidimą projektui pateikusi institucija ir kuriomis siekiama pagerinti miško būklę ir apsaugoti senus medžius ne mažesniu kaip 300 m atstumu nuo kelio iš viso 6,6 ha plote, bus veiksmingos vidutiniesiems margiesiems geniams ir kitoms miško paukščių rūšims.

15. Remiantis abiejų ekspertų, kuriuos pasitelkė teismas, ekspertizėmis, įgyvendinus siūlomas priemones tokio trikdymo poveikio atitinkamoms rūšims, kuris galėtų turėti reikšmės Paukščių apsaugos direktyvos tikslams, nebus. Siūlomomis priemonėmis neįmanoma sumažinti trikdymo poveikio pavieniams paukščiams konkrečiai tame miške. Ekspertų vertinimu, siūlomos priemonės apsaugo perinčių paukščių rūšių buveinę ir užtikrina jų populiacijos išsaugojimo sąlygas.

16. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ekspertas nurodė, kad jam nėra žinoma jokių darbų, kurie prieštarautų priemonių tinkamumui vidutiniesiems margiesiems geniams. Taip pat nėra jokių nuorodų šios rūšies ekologijos srityje. Todėl, eksperto nuomone, nekyla jokių pakankamai pagrįstų abejonių šių priemonių veiksmingumu. Vis dėlto išsami ir dalykiškai pagrįsta stebėsena, kuri ne tik išsklaidytų bet kokias abejones, bet ir galėtų įrodyti priemonių veiksmingumą, dar nebuvo vykdoma. Į teismo klausimą, ar žinomas nors vienas patikimai dokumentuotas atvejis, kai planuojamomis priemonėmis buvo išvengta vidutiniųjų margųjų genių trikdymo arba netgi buvo pagerinta rūšies išsaugojimo būklė įgyvendinant projektą, ekspertas atsakė, kad, nors intensyviai ieškojo ir keitėsi patirtimi su kolegomis, tokio aiškaus tyrimo neaptiko.

17. Taigi *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Austrija) Teisingumo Teismui pateikė šiuos klausimus:

1. Ar [Paukščių apsaugos direktyvos] 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jo d punkte nurodyto tyčinio trikdymo nėra, kai, nors gali būti trikdomi pavieniai tam tikrų rūšių paukščiai, laiku ir tinkamai įgyvendinamomis priemonėmis išvengiama bet kokio poveikio direktyvos 2 straipsnyje nustatytiems tikslams?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar turi būti atmetama bet kokia mokslinė abejonė priemonių veiksmingumu, nes tam pakanka gerai pagrįsto dalykinio vertinimo, kurį atliko teismo pasitelktas ekspertas, o gal, priešingai, reikalingi objektyvūs moksliniai dokumentai, pagrindžiantys sėkmingą praktinę patirtį įgyvendinant tas priemones?

18. *Umweltorganisation VIRUS – Verein Projektwerkstatt für Umwelt und Soziales*, prie jos prisijungusi piliečių iniciatyva „Nein zur Spange Wörth“, *Niederösterreichische Landesregierung*, *Autobahnen- und Schnellstraßen-Finanzierungs-Aktiengesellschaft* (ASFINAG), Sankt Pelteno miestas, Austrijos Respublika, Čekijos Respublika, Švedijos Karalystė ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

19. Teisingumo Teismas, remdamasis Procedūros reglamento 76 straipsnio 2 dalimi, nusprendė nerengti teismo posėdžio, nes mano, kad turi pakankamai informacijos, reikalingos sprendimui byloje priimti.

20. Vis dėlto Teisingumo Teismas 2024 m. lapkričio 19 d. sustabdė bylos nagrinėjimą, iki bus priimtas Sprendimas *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (2025 m. rugpjūčio 1 d. sprendimas byloje C-784/23, EU:C:2025:609).

IV. Teisinis vertinimas

21. Abu prejudiciniai klausimai susiję su faktine aplinkybe, kad tiek nagrinėjamo kelio statyba, tiek jo eksploatavimas trikdytų visų pirma vidutiniuosius marguosius genius, taip pat kitas miško paukščių rūšis. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytą draudimą trikdyti paukščius draudžiama įgyvendinti šį projektą.

22. Pagal Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punktą valstybės narės privalo uždrausti tyčinį Europos paukščių rūšių trikdymą, ypač jų perėjimo ir jauniklių auginimo metu, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams.

23. Šis draudimas papildo kitus draudimus, nurodytus Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio a–c punktuose, kurie visų pirma susiję su tyčiniu šių rūšių paukščių žudymu ar gaudymu, taip pat tyčiniu jų lizdų ir kiaušinių naikinimu ar pažeidimu. Teisingumo Teismas neseniai nusprendė, kad numatyti draudimai taikomi ne tik žmogaus veiklai, susijusiai su paukščių trikdymu, bet ir žmogaus veiklai, kuri, akivaizdžiai neturėdama tokio tikslo, apima susitaikymą su tokio trikdymo galimybe[5].

24. Siekiant išvengti trikdymo draudimo taikymo, bent 300 m atstumu nuo kelio iš viso 6,6 ha plote turi būti įgyvendinamos priemonės, palankios vidutiniesiems margiesiems geniams ir kitoms miško paukščių rūšims. Be kita ko, turi būti išsaugoti tam tikri seni medžiai, kurie priešingu atveju galbūt būtų nupjauti.

25. Didelį susidomėjimą kelia siekis tokiomis priemonėmis užkirsti kelią Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio draudimų taikymui. Kaip neseniai išaiškinau, nuoseklus šių draudimų taikymas labai apribotų žmogaus veiklą[6]. Todėl abejotina, ar jos suderinamos su nuosavybės ir laisvės užsiimti verslu apsauga pagal Pagrindinių teisių chartijos 16 ir 17 straipsnius[7]. Vis dėlto jei draudimų taikymo būtų galima išvengti imantis priemonių, skirtų buveinėms kitose vietose gerinti, kaip dabar aiškiai numatyta tam tikriems atsinaujinančiosios energijos naudojimo projektams[8], toks prieštaravimas būtų sušvelnintas.

5 2025 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimas *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:609, 49 punktas).

6 Mano išvada byloje *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:67, 39, 40 ir 47 punktai).

7 Mano išvada byloje *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:67, 92–101 punktai).

8 Pirmiausia 2022 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (ES) 2022/2577, kuriuo nustatoma atsinaujinančiųjų išteklių energetikos sprendinių diegimo spartinimo sistema (OL L 335, 2022, p. 36), su pakeitimais, padarytais 2023 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (ES) 2024/223 (OL L, 2024/223), 6 straipsnis, 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją (OL L 328, 2018, p. 82) su pakeitimais, padarytais 2023 m. spalio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/2413, kuria iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2018/2001, Reglamentas (ES) 2018/1999 ir Direktyva 98/70/EB, kiek tai susiję su skatinimu naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ir panaikinama Tarybos direktyva (ES) 2015/652 (OL L, 2023/2413), 15c straipsnio 1 dalis, 15e straipsnio 2 ir 4 dalys ir 16a straipsnio 5 dalis.

26. Kaip paaiškinsiu toliau, atsižvelgti į šias priemones galima tik tada, jei pagal Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punktą toks trikdymas galėtų turėti reikšmės Paukščių apsaugos direktyvos tikslams (žr. A dalį). Kiti draudimai tokios sąlygos neapima. Atsakydama į antrąjį prejudicinį klausimą, toliau nagrinėsiu, kaip reikia vertinti tokių priemonių veiksmingumą (žr. B dalį).

A. 1 klausimas. Trikdymo draudimas ir kompensacinės priemonės

27. Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar galima išvengti Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte numatyto paukščių trikdymo draudimo taikymo, jei bus imtasi priemonių, skirtų atitinkamų paukščių rūšių buveinėms kitose vietose pagerinti.

28. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui visų pirma kyla klausimas, ar šių priemonių taikymui prieštarauja Sprendimas *People over Wind*[9] (žr. 1 skirsnį). Šis sprendimas susijęs su išankstiniu vertinimu, ar būtina atlikti oficialų poveikio saugomoms teritorijoms įvertinimą, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Vis dėlto kompensacinės priemonės turi patekti į Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punkto reguliavimo struktūrą (žr. 2 skirsnį).

1. Sprendimas People over Wind

29. Sprendimas *People over Wind* susijęs su priemonėmis, skirtomis išvengti neigiamo poveikio saugomai teritorijai arba jį sumažinti, tačiau, atidžiau išnagrinėjus, jis neturi reikšmės aiškinant trikdymo draudimą.

30. Šiuo atveju reikėjo atlikti išankstinį vertinimą, ar pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį būtina atlikti oficialų projekto galimo poveikio atitinkamai saugomai teritorijai įvertinimą. Pagal šią nuostatą dėl bet kokio plano ar projekto, tiesiogiai nesusijusio arba nebūtino teritorijos tvarkymui, bet galinčio ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jo galimo poveikio teritorijai įvertinimas.

31. Remiantis Sprendimu People over Wind, atliekant išankstinį vertinimą nereikia atsižvelgti į priemones, kuriomis siekiama išvengti plano ar projekto kenksmingo poveikio šiai teritorijai arba jį sumažinti[10]. Tokių priemonių veiksmingumas turi būti įvertintas atliekant oficialų vertinimą, kuris skiriasi nuo išankstinio vertinimo ir suteikia platesnes garantijas[11].

32. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą pažymima, jog kiti proceso dalyviai taip pat teisingai nurodo, kad šis argumentas negali būti taikomas šiuo atveju, nes, priešingai nei Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmame sakinyje, Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytas trikdymo draudimas teritorijų apsaugai nenumato nei išankstinio vertinimo, nei oficialios vertinimo procedūros, per kurią turi būti įvertintas trikdymo poveikis.

[9] 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *People Over Wind ir Sweetman* (C-323/17, EU:C:2018:244).

[10] 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *People Over Wind ir Sweetman* (C-323/17, EU:C:2018:244, 40 punktas).

[11] 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *People Over Wind ir Sweetman* (C-323/17, EU:C:2018:244, 37–39 punktai)

2. Įtraukimas į trikdymo draudimo reguliavimo struktūrą

33. Priemonės, skirtos atitinkamų rūšių buveinėms kitose vietose pagerinti, turėtų būti įtrauktos į Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte, pagal kurį draudžiamas trikdymas, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams, numatytą trikdymo draudimo reguliavimo struktūrą. Todėl pirmiausia reikia aptarti priemones, skirtas trikdymui mažinti ar jo išvengti (žr. a poskirsnį), tuomet – kompensacinių priemonių svarbą siekiant išsaugoti pakankamą paukščių populiaciją (žr. b poskirsnį) ir galiausiai – ypatingą aplinkybę, kad dėl kompensacinių priemonių trikdymas netrukdo atkurti pakankamą rūšies populiaciją (žr. c poskirsnį).

a) Priemonės, skirtos trikdymui mažinti arba jo išvengti

34. Jei priemonės užtikrina, kad projekto įgyvendinimas netrikdytų paukščių, Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte numatytas draudimas trikdyti paukščius netaikomas, nes trikdymo nėra. Taip pat, jei šios priemonės nepadeda išvengti trikdymo, bet bent jau jį sumažina, tikėtina, kad trikdymas neturės didelio poveikio Paukščių apsaugos direktyvos tikslams. Todėl vertinant, ar trikdymo draudimas prieštarauja projektui, reikia atsižvelgti į tokias priemones [12].

35. Panašiai atsižvelgiama į priemones, skirtas poveikiui išvengti arba jam sumažinti, atliekant minėtą oficialų vertinimą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį. Šio vertinimo paskirtis – nustatyti, ar projektas daro neigiamą poveikį saugomai teritorijai. Jei su projektu yra susijusios apsaugos priemonės, kurių tikslas – išvengti ar sumažinti jo neigiamą poveikį atitinkamai saugomai teritorijai, į tokias priemones galima atsižvelgti atliekant atitinkamą vertinimą [13].

36. Nors galima numatyti priemones, kuriomis būtų galima išvengti trikdymo ar sumažinti jį pradiniame etape, tačiau, remiantis turima informacija, tikėtina, kad jos turės tik nedidelį poveikį. Atsižvelgiant į tai, siūloma tik apriboti statybos laiką, kad statybos darbai netrukdytų paukščiams itin didelio pažeidžiamumo laikotarpiais.

37. Dar būtų galima numatyti apsaugines užtvaras, kurios sumažintų kelio eismo keliamą triukšmą ar vizualinius trikdžius, taip pat paukščių susidūrimo su transporto priemonėmis riziką. Be to, būtų galima numatyti kelio naudojimo apribojimus, pavyzdžiui, draudimą važiuoti arba bent jau greičio apribojimą paukščių perėjimo ir jauniklių auginimo metu, kaip numatyta Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte. Visgi prašyme priimti prejudicinį sprendimą nėra nurodyta jokių papildomų priemonių, skirtų trikdymui išvengti ar sumažinti.

[12] Taip suprantu 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 255 ir 259 punktai).

[13] 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330, 28 punktas) ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas *Grace ir Sweetman* (C-164/17, EU:C:2018:593, 51 punktas).

b) Kompensacinės priemonės

38. Vis dėlto priemonės, kurios gerina atitinkamų rūšių buveines kitose vietose, nėra priemonės, skirtos trikdymui išvengti ar sumažinti [14]. Akivaizdu, kad jos, kaip pripažįsta ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nei padeda išvengti *tam tikrų* paukščių trikdymo, nei sumažina jo poveikį *šiems* paukščiams.

39. Tokios priemonės yra labiau bandymas *kompensuoti* trikdymo poveikį. Pritariama, kad triukšmas pablogina dalį paveiktų rūšių buveinių arba netgi visiškai išstumia jas iš šių teritorijų. Kita vertus, pagerinamos kitos teritorijos, todėl geriausiomis aplinkybėmis iš viso atsiranda bent tiek pat tinkamų buveinių, kurias atitinkamos rūšys – nors galbūt ne konkretūs individai – galėtų naudoti.

40. Kadangi kompensacinės priemonės neturi įtakos trikdymui, jos gali padėti išvengti trikdymo draudimo taikymo tik tuo atveju, jei dėl šių priemonių trikdymas neturi reikšmingos įtakos Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte numatytiems direktyvos tikslams.

41. Paukščių direktyvos tikslas, kaip matyti iš jos 3, 5, 7 ir 8 konstatuojamųjų dalių ir 2 straipsnio, siejamo su 10 konstatuojamąja dalimi, yra išlaikyti arba palaikyti Europos paukščių rūšių populiacijas pakankamu lygiu [15].

42. Pagal Paukščių apsaugos direktyvos 2 straipsnį paukščių rūšių populiacijas būtina palaikyti tokiu lygiu, kuris visų pirma atitiktų ekologinius, mokslinius ir kultūrinius reikalavimus, derinant juos su ekonominiais ir rekreaciniais reikalavimais. Vis dėlto valstybės narės negali savo nuožiūra vertinti šių veiksnių, siekdamos nustatyti pakankamą populiacijos lygį. Pagrindinis direktyvos tikslas, kaip nurodyta 1 straipsnyje, yra apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių europinėje teritorijoje. Todėl, kaip ir kalbant apie rūšių apsaugos būklę, kuri yra pagrindinė Buveinių direktyvos sąvoka [16], svarbu, kad rūšis būtų pati pajėgi ilgą laiką išlikti kaip gyvybingas savo natūralios buveinės komponentas. Tai priklauso nuo atitinkamos rūšies ekologinių ir mokslinių reikalavimų. Visų pirma turi būti užtikrinta pakankamai didelė buveinė, o rūšies natūralaus paplitimo arealas turėtų bent jau nemažėti. Kultūriniai, ekonominiai ir rekreaciniai reikalavimai gali būti taikomi tik tada, kai užtikrinamas (ir tiek, kiek užtikrinamas) ilgalaikis rūšies išsaugojimas.

43. Atsižvelgiant į šį tikslą, draudimas taikomas trikdymui, kuris sumažintų paukščių rūšies populiaciją tiek, kad ji taptų nepakankama, arba dar labiau sumažintų nepakankamą populiaciją.

44. Jei toks trikdymas yra tikėtinas, Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nenumatyta kompensacinių priemonių taikymo [17]. Net jei kompensacinė priemonė padidina rūšies populiaciją, trikdymas vis tiek ją mažina. Normoje nėra jokios nuorodos, kad šiuos du poveikius būtų galima tarpusavyje suderinti.

[14] Pavyzdžiui, dėl teritorijos apsaugos žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.* (C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 125 punktas). Anksčiau priimtas 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimas *Komisija / Vokietija (Moorburg)* (C-142/16, EU:C:2017:301, 38 punktas) šiuo atžvilgiu yra dviprasmiškas.

[15] 2025 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimas *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:609, 51 punktas).

[16] Žr. Buveinių direktyvos 1 straipsnio i punktą ir mano išvadą byloje *Eesti Suurkiskjad* (C-629/23, EU:C:2024:1029, visų pirma 43–46 punktai).

[17] Analogiškai dėl teritorijos apsaugos, numatytos Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje, žr. 2016 m. liepos 21 d. Sprendimą *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 57 punktas).

45. Be to, kompensacinių priemonių veiksmingumas siekiant apsaugoti rūšis yra labai neapibrėžtas. Tai patvirtina antrasis prejudicinis klausimas. Atsižvelgdamas į tokias abejones dėl kompensacinių priemonių veiksmingumo, Teisingumo Teismas vis atmeta jų taikymą vertinant poveikį saugomoms teritorijoms [18].

46. Kita vertus, kitas argumentas, kuris svarbus nagrinėjant kompensacines priemones teritorijų apsaugos srityje, iš pirmo žvilgsnio negali būti taikomas draudimui trikdyti paukščius.

47. Teritorijų apsaugos srityje kompensacinės priemonės, kaip teritorijų apsaugos išimčių pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį taikymo sąlyga, reglamentuojamos kaip priemonės, tinkamos bendram „Natura 2000“ tinklo vientisumui saugomoje teritorijoje apsaugoti. Visgi teisės aktų leidėjas jas derino su papildomomis sąlygomis, pirmiausia alternatyviu vertinimu ir privalomų priežasčių, susijusių su viešuoju interesu, nustatymu. Šių papildomų sąlygų būtų išvengta, jei kompensacinės priemonės būtų vertinamos pagal 6 straipsnio 3 dalį [19].

48. Vis dėlto pagal Paukščių apsaugos direktyvos 9 straipsnį draudimo trikdyti paukščius išimtys nereikalauja kompensacinių priemonių. Todėl nėra jokio pagrindo būgštauti, kad išimtis bus apeita.

49. Šiaip ar taip, panagrinėjus nuodugniau, jei būtų atsižvelgta į kompensacines priemones, būtų galima patikimiau išvengti draudimo trikdyti paukščius.

50. Pagal Paukščių apsaugos direktyvos 3 straipsnį valstybės narės nepriklausomai nuo trikdymo yra įpareigotos ne tik *išsaugoti* pakankamą visų paukščių buveinių įvairovę ir plotą. Jos taip pat privalo *atkurti* arba *sukurti* tokias buveines, jei jos yra nepakankamos [20]. Gamtos atkūrimo reglamente [21] šie įsipareigojimai konkretizuojami ir nustatomi ilgi terminai jame numatytoms priemonėms įgyvendinti. Visgi tai nekeičia pagrindinio įsipareigojimo, numatyto Paukščių apsaugos direktyvos 3 straipsnyje, kuris taikomas jau daugiau nei keturiasdešimt metų, o Austrijoje – nuo jos įstojimo į Europos Sąjungą [22].

51. Jeigu atitinkamos rūšies pakankamo dydžio populiacija iš tiesų priklauso nuo jos buveinių, – tik tokiu atveju buveinių gerinimo priemonės galėtų daryti teigiamą poveikį nepakankamai buveinių įvairovei, – valstybės narės, remdamosi Paukščių apsaugos direktyvos 3 straipsniu, turėtų atkurti arba sukurti naujas buveines, būtinas šios rūšies populiacijai išsaugoti.

52. Taigi valstybės narės negali leisti dar labiau sumažinti nepakankamo dydžio populiacijų vien dėl to, kad toks sumažėjimas būtų susijęs su gerinimo priemonėmis, kurių vis tiek neužtektų pakankamo dydžio populiacijai užtikrinti.

[18] 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330, 32 punktas), 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 55 punktas), 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimas *Komisija / Vokietija (Moorburg)* (C-142/16, EU:C:2017:301, 37 ir 38 punktai), 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas *Grace ir Sweetman* (C-164/17, EU:C:2018:593, 51–53 punktai) ir 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimas *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.* (C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 126 punktas).

[19] 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330, 33–38 punktai) ir 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 60–63 punktai).

[20] Žr. 2002 m. birželio 13 d. Sprendimą *Komisija / Airija (Žvyrė)* (C-117/00, EU:C:2002:366, 15–21 punktai).

[21] 2024 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1991 dėl gamtos atkūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2022/869 (OL L, 2024/1991).

[22] Šiuo klausimu žr. 2006 m. kovo 23 d. Sprendimą *Komisija / Austrija* (C-209/04, EU:C:2006:195, 43 punktas).

53. Atvirkščiai, vertinant trikdymą, kompensacinių priemonių poveikis iš esmės gali būti vertinamas tik tuo aspektu, kad, nepaisant trikdymo, jos užtikrina atitinkamos rūšies populiacijos pakankamą dydį. Tuomet nėra svarbu, ar šis rezultatas pasiektas taikant kompensacines priemones, ar Paukščių apsaugos direktyvos 3 straipsnyje numatytas priemones.

c) Atkūrimo galimybės

54. Vis dėlto, kaip ir panašaus pobūdžio draudimų, numatytų Buveinių direktyvoje, atveju, šis rezultatas turi būti aiškinamas taip, kad išimtiniais atvejais paukščių trikdymas gali būti leidžiamas net ir esant nepakankamo dydžio populiacijai, jeigu jis netrukdo atkurti pakankamą populiaciją.

55. Siekiant užtikrinti rūšių apsaugą pagal Buveinių direktyvą, jei šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje nukrypti leidžiančių nuostatų taikymas netrukdo palaikyti atitinkamos rūšies populiacijų gerą apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale, valstybės narės gali nukrypti nuo šios direktyvos 12 straipsnyje numatytų draudimų [23]. Ši sąlyga turi būti suprantama kaip reikalavimas užtikrinti pakankamo dydžio trikdomų paukščių rūšių populiaciją.

56. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį nukrypti leidžiančios nuostatos taikomos tik esant palankioms išsaugojimo sąlygoms. Vis dėlto, Teisingumo Teismo nuomone, nukrypimų leidimas yra galimas išimtiniais atvejais, kai esant nepakankamai populiacijų apsaugos būklei jie *netrukdo atkurti* pakankamas populiacijų apsaugos sąlygas [24].

57. Ši išvada padaryta atsižvelgiant į situaciją, kai atitinkamos rūšies populiacija buvo per maža, kad būtų galima manyti, jog jos apsaugos būklė yra pakankama, tačiau per pastaruosius metus ji labai išaugo [25]. Taigi, nepaisant atskirų individų žudymo, buvo galima numatyti, kad rūšies apsaugos būklė ir toliau gerės, todėl bus galima atkurti pakankamą populiacijos apsaugos būklę. Esant tokioms palankioms prognozėms, siekiant Buveinių direktyvos tikslo – užtikrinti gerą rūšių apsaugos būklę – nebūtina, kad valstybė narė, nepaisydama kitų viršesnių interesų, prieš leisdama daryti neigiamą poveikį turėtų sulaukti, kol bus pasiekta gera rūšių apsaugos būklė. Todėl Teisingumo Teismas pripažino, kad toks nukrypimas neturėtų įtakos aptariamai rūšiai, nors ir sukeltų atskirų individų praradimą.

58. Vis dėlto jei galimybė atkurti gerą rūšies apsaugos būklę yra pakankama, kad būtų galima taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą dėl draudimo žudyti pagal Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punktą, tai tuo labiau turi atitikti Paukščių direktyvos tikslus, susijusius su draudimu trikdyti paukščius pagal Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punktą, jeigu trikdymas netrukdys atkurti pakankamo dydžio populiacijos.

59. Trikdymas turi žymiai mažesnį neigiamą poveikį nei žudymas. Visgi trikdymas dėl savo pobūdžio pasitaiko gerokai dažniau nei žudymas. Paukščių apsaugos direktyvoje numatyti draudimai taikomi visiems paukščiams, tad jų taikymo sritis yra kur kas platesnė nei Buveinių

[23] 2007 m. gegužės 10 d. Sprendimas *Komisija / Austrija (Buveinių direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę federalinėse žemėse)* (C-508/04, EU:C:2007:274, 115 punktas).

[24] 2007 m. birželio 14 d. Sprendimas *Komisija / Suomija (Vilkų medžioklė)* (C-342/05, EU:C:2007:341, 29 punktas) ir 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 68 punktas).

[25] Žr. 2007 m. birželio 14 d. Sprendimą *Komisija / Suomija (Vilkų medžioklė)* (C-342/05, EU:C:2007:341, 26 punktas) ir mano išvadą byloje *Komisija / Suomija* (*Vilkų medžioklė*) (C-342/05, EU:C:2006:752, 44 punktas).

direktyvoje numatyti draudimai, taikomi tik kelioms retoms rūšims. Todėl Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytas draudimas trikdyti gali daug labiau riboti žmogaus veiklą nei Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytas draudimas žudyti.

60. Vadinasi, vertinant draudimą trikdyti kompensacinės priemonės, skirtos atitinkamų rūšių buveinei kitose vietose pagerinti, gali padėti pagrįsti prognozę, kad trikdymas netrukdys atkurti pakankamo dydžio populiacijos. Kadangi tai yra tik prognozė, šiuo atveju gali būti atsižvelgiama tiek į jau įgyvendintas kompensacines priemones, tiek į priemones, kurios dar tik bus įgyvendinamos. Šiuo klausimu, aišku, kad kompensacinės priemonės pagal savo pobūdį negali būti įgyvendinamos tiesiogiai trikdymo vietoje, nes trikdymas daro poveikį buveinės kokybei. Vis dėlto jos turi būti įgyvendinamos toje vietoje, kuri yra geografiškai labai artima trikdymo pasireiškimo vietai, nes, priešingu atveju, nebus galima tikėtis rūšių populiacijos dydį – bent jau lokaliniame lygyje – išlaikyti ar atkurti.

3. Atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą

61. Taigi į pirmąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip: paukščių trikdymas, lemiantis trikdomų paukščių rūšių populiacijos mažėjimą, yra suderinamas su Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punktu tik tuo atveju, jei nepaisant trikdymo ši populiacija išlieka pakankamo dydžio arba galima manyti, kad trikdymas netrukdys atkurti pakankamo dydžio populiaciją. Vertindamos šį klausimą, valstybės narės turi atsižvelgti į priemonių, kurios taikomos siekiant pagerinti rūšies buveines kitoje vietoje, poveikį.

B. 2 klausimas. Kompensacinių priemonių veiksmingumo vertinimas

62. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar priemonės, kuriomis siekiama pagerinti atitinkamų rūšių buveines kitose vietose, turi būti veiksmingos, kad būtų galima atmesti bet kokią mokslinę abejonę, t. y. ar pakanka teismo pasitelkto eksperto pagrįsto dalykinio vertinimo, ar reikalingi objektyvūs moksliniai dokumentai, pagrindžiantys sėkmingą praktinę patirtį įgyvendinant tas priemones.

63. Objektyvūs moksliniai dokumentai, nuodugniau įvertinus, reikalautų dviejų išsamių tyrimų. Viena vertus, reikėtų nustatyti trikdymo neigiamą poveikį atitinkamų rūšių populiacijai. Kita vertus, būtų būtina nustatyti kompensacinių priemonių teigiamą poveikį šiai populiacijai. Abiejų tyrimų atveju visų pirma miško buveinėse reikėtų atlikti ilgalaikius palyginimus, atsižvelgiant į padėtį prieš ir po atitinkamų priemonių įgyvendinimo. Taigi, senų medžių ir negyvos medienos išsaugojimo poveikis visų pirma priklauso nuo laiko. Be to, projekto trikdymo poveikis taip pat kinta laikui bėgant. Abiejų tiriamų objektų raida turi būti atskirta nuo kitų veiksnių, pavyzdžiui, oro sąlygų, maitinimosi išteklių ar ligų.

64. Net jei tokie tyrimai būtų atlikti esant panašioms situacijoms, kaip nurodo *Niederösterreichische Landesregierung*, Sankt Pelteno miestas ir ASFINAG, vis tiek kiltų abejonių, kiek iš tikrųjų būtų galima atsižvelgti į jų rezultatus.

65. Taigi nekeista, kad ekspertas nerado jokio tyrimo, kuris galutinai patvirtintų kompensacinių priemonių, dėl kurių kilo ginčas, veiksmingumą. Yra atlikta tik tyrimų, kurie apima tam tikrą orientacinį vertinimą [26].

66. Toliau reikia išsiaiškinti, kaip turi būti vertinamas kompensacinių priemonių veiksmingumas. Taigi pirmiausia reikia įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prielaidą, kad turi būti atmesta bet kokia mokslinė abejonė dėl kompensacinių priemonių veiksmingumo (žr. 1 skirsnį), o tuomet aptarti bendruosius Sąjungos teisės reikalavimus, taikomus sudėtingų mokslinių klausimų vertinimui (žr. 2 skirsnį).

1. Mokslinių abejonių atmetimas?

67. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos daro išvadą, kad turi būti atmestos visos pagrįstos mokslinės abejonės arba bet kokios moksliškai pagrįstos abejonės dėl kompensacinių priemonių veiksmingumo.

68. Nei Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte, nei kitose šios direktyvos nuostatose, nei jurisprudencijoje nėra jokios aiškios nuorodos į šios normos taikymą draudimui trikdyti. Teisingumo Teismas, remdamasis itin griežtu SESV 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto atsargumo principo aiškinimu, pagal šią normą aiškina įvairias kitas nuostatas [27]. Todėl reikia išsamiau išsiaiškinti, ar ši griežta norma taip pat taikytina vertinant kompensacines priemones, susijusias su draudimu trikdyti.

69. Nepaisant to, įrodysiu, kad Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punktui negali būti taikoma nei jurisprudencija, susijusi su Buveinių direktyvos 16 straipsnyje numatyta nukrypti leidžiančia nuostata (žr. a poskirsnį), nei jurisprudencija, susijusi su projektų patvirtinimu pagal šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antrą sakinį (žr. b poskirsnį), nei jurisprudencija, susijusi su šios direktyvos 14 straipsniu (žr. c poskirsnį).

a) Jurisprudencija, susijusi su Buveinių direktyvos 16 straipsniu

70. Pirmiausia galima paminėti jurisprudencijos taikymą Buveinių direktyvos 16 straipsniui. Pagal šią nuostatą pakankamos rūšies apsaugos būklės išsaugojimas arba atkūrimas yra būtina sąlyga, kad būtų galima taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą, susijusią su rūšių apsaugos draudimais, numatytais šios direktyvos 12 straipsnyje [28]. Jeigu, išnagrinėjus geriausius turimus mokslo duomenis, lieka abejonių, ar tokia išimtis nepakenks palankios atitinkamos nykstančios rūšies populiacijų apsaugos būklės palaikymui ar atkūrimui, valstybė narė turi jos netvirtinti arba netaikyti [29].

[26] Žr. Michalek, K. G., Auer, J. A., Großberger, H., Schmalzer, A., & Winkler, H. (2001), „Die Einflüsse von Lebensraum, Witterung und Waldbewirtschaftung auf die Brutdichte von Bunt-und Mittelspecht (*Picoides major* und *P. medius*)“, *Wienerwald, Abhandlungen und Berichte aus dem Museum Heineanum*, *5*, p. 31–58, arba Mollet, P., Zbinden, N., und Schmid, H. (2009), „Steigende Bestandszahlen bei Spechten und anderen Vogelarten dank Zunahme von Totholz? | An increase in the population of woodpeckers and other bird species thanks to an increase in the quantities of deadwood?“, *Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen*, 160(11), p. 334*bis*–340.

[27] Be toliau nurodytų sprendimų, susijusių su Buveinių direktyva, dėl atliekų teisės taip pat žr. 2019 m. spalio 24 d. Sprendimą *Prato Nevoso Termo Energy* (C-212/18, EU:C:2019:898, 58 punktas), o dėl 2010 m. lapkričio 24 d. Direktyvos 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (OL L 334, 2010, p. 17) – 2023 m. kovo 9 d. Sprendimą *Sdruzhenie „Za Zemyata – dostap do pravosadie“ ir kt.* (C-375/21, EU:C:2023:173, 53 punktas). Taip pat žr. Sobotta, C. (2020), „Recent applications of the precautionary principle in the jurisprudence of the CJEU – a new yardstick in EU environmental decision making?“, *ERA Forum* Vol. 21, p. 723.

[28] Žr. šios išvados 55–57 punktus.

[29] 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 66, 68 ir 69 punktai).

71. Ar tai taikoma ir Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte numatytam draudimui trikdyti? Ar toks draudimas neleidžia įgyvendinti projekto, jeigu, išnagrinėjus geriausius turimus mokslo duomenis, nepaisant kompensacinių priemonių, lieka abejonių, ar bus galima užtikrinti palankios atitinkamos nykstančios rūšies populiacijų apsaugos būklės palaikymą ar atkūrimą?

72. Buveinių direktyvos 16 straipsnio taikymo sąlyga palaikyti arba atkurti atitinkamos rūšies populiacijų gerą apsaugos būklę yra panaši į Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytą sąlygą, kad, nepaisant trikdymo, atitinkama paukščių populiacija išliktų pakankamo dydžio arba būtų galima daryti prielaidą, kad trikdymas netrukdys ateityje atkurti pakankamą populiacijos dydį. Jei ši sąlyga įvykdoma, tuomet, galimai taikant kompensacines priemones, pagal čia išdėstytą nuomonę draudimas trikdyti netaikomas.

73. Vis dėlto Buveinių direktyvos 16 straipsnyje tiksliai apibrėžtos sąlygos, kurioms esant galima nukrypti nuo Buveinių direktyvos 12 straipsnio, todėl jis turi būti aiškinamas siaurai [30]. Teisingumo Teismas iš esmės reikalauja išimčių taikymo, nes priešingu atveju kyla pavojus, kad bus pažeidžiamos taisyklės, kurioms taikomos išimtys [31]. Tokia nuostata atitinka ribotą vertinimo kriterijų, pagal kurį reikalaujama pašalinti bet kokį neaiškumą prieš taikant išimtį.

74. Kita vertus, atitinkamų rūšių paukščių populiacijos ar jos atkūrimo potencialo pažeidimas yra *taikymo sąlyga*, numatyta Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte. Todėl jurisprudencija dėl 16 straipsnio negali būti tiesiogiai taikoma.

b) Jurisprudencija, susijusi su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antru sakiniu

75. Vis dėlto Teisingumo Teismas ne tik išimtis aiškina remdamasis griežtu atsargumo principo aiškinimu. Toks aiškinimas kyla iš Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antro sakinio aiškinimo, kurį taip pat nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Pagal šią nuostatą kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks „Natura 2000“ teritorijos vientisumo.

76. Dėl šios nuostatos Teisingumo Teismas nusprendė, jog planas ar projektas gali būti patvirtinamas tik tuo atveju, jei nebelieka jokių moksliniu požiūriu pagrįstų abejonių, kad jis nedaro neigiamo poveikio teritorijos vientisumui [32].

77. Vis dėlto, skirtingai nei Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje, Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punkte numatytas draudimas trikdyti nėra suformuluotas taip, kad norint leisti trikdyti būtina atmesti galimybę, jog tai turės reikšmingą poveikį direktyvos tikslams. Atvirkščiai, norint taikyti draudimą trikdyti, būtina nustatyti tokio poveikio buvimą [33]. Todėl ir jurisprudencija, susijusi su 6 straipsnio 3 dalies antru sakiniu, negali būti tiesiogiai taikoma.

[30] 2005 m. spalio 20 d. Sprendimas *Komisija / Jungtinė Karalystė* (*Buveinių direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę*) (C-6/04, EU:C:2005:626, 111 punktas) ir 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 30 punktas). Taip pat žr. mano išvadą byloje *ASCEL* (C-436/22, EU:C:2024:83, 66 punktas).

[31] 1962 m. liepos 12 d. Sprendimas *Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena / Hohe Behörde* (16/61, EU:C:1962:29, p. 610 (redakcijos prancūzų kalba p. 575)), 1962 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Komisija / Liuksemburgas ir Belgija* (2/62 ir 3/62, EU:C:1962:45, p. 884 (redakcijos prancūzų kalba p. 830)) ir 2024 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bolzano* (C-178/22, EU:C:2024:371, 48 punktas).

[32] 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 58 ir 59 punktai), 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 117 punktas) ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimas *Eco Advocacy* (C-721/21, EU:C:2023:477, 38 punktas).

[33] Žr. mano išvadą byloje *ASCEL* (C-436/22, EU:C:2024:83, 67 punktas) ir byloje *PAN Europe / Komisija* (C-316/24 P, EU:C:2025:422, 117 ir 128 punktai).

c) Jurisprudencija, susijusi su Buveinių direktyvos 14 straipsniu

78. Jurisprudencija, suformuota dėl Buveinių direktyvos 14 straipsnio 1 dalies, yra artimiausia Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punktui. Pagal 14 straipsnio 1 dalį valstybės narės imasi priemonių užtikrinti, kad Bendrijos svarbos laukinių faunos ir floros rūšių egzempliorių ėmimas iš gamtos ir jų naudojimas nesutrukdytų palaikyti gerą šių rūšių apsaugos būklę.

79. Teisingumo Teismas išaiškino, kad tuo atveju, jei išnagrinėjus patikimiausius turimus mokslo duomenis lieka abejonių, ar Bendrijos svarbos rūšies egzempliorių ėmimas iš gamtos ir jų naudojimas yra suderinamas su jos palankios apsaugos būklės palaikymu, atitinkama valstybė narė turi neleisti tokio naudojimo [34].

80. Buveinių direktyvos 14 straipsnio 1 dalis ir Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punktas yra suformuluoti panašiai: pagal abu teisės aktus reikalaujama nustatyti, viena vertus, ar ėmimas arba naudojimas, ir, kita vertus, trikdymas yra suderinami su gera šių rūšių apsaugos būkle arba pakankama jų populiacija.

81. Vis dėlto saugomos rūšys labai skiriasi. Buveinių direktyvos 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad saugomos Bendrijos svarbos rūšys, kurios pagal šios direktyvos 1 straipsnio g punkto apibrėžtį yra itin saugotinos. Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punkte numatytas draudimas trikdyti taikomas visiems paukščiams, nepriklausomai nuo jų rūšies nykimo pavojaus ir apsaugos poreikio.

82. Be to, vien tik priimtino paukščių trikdymo draudimas [35] pagal savo pobūdį yra žymiai platesnis nei apribojimai, taikomi itin saugomų rūšių egzempliorių ėmimui ar jų naudojimui. Paukščių trikdymas yra labai dažnas, o saugomų ir todėl dažniausiai retų rūšių ėmimas ar jų naudojimas yra gerokai retesnis reiškinys, grindžiamas sąmoningu sprendimu.

83. Šie skirtumai suteikia pagrindą plačiai taikyti Buveinių direktyvos 14 straipsnį, tačiau ne Paukščių direktyvos 5 straipsnio d punktą.

d) Tarpinė išvada

84. Tuo remdamasi darau išvadą, kad Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytas draudimas trikdyti paukščius netaikomas, jeigu, išnagrinėjus geriausius turimus mokslo duomenis, lieka neaiškumų ar pagrįstų abejonių, ar galima išsaugoti arba atkurti pakankamą atitinkamų paukščių rūšių populiaciją. Norint taikyti draudimą, reikia nustatyti, kad paukščių trikdymas daro neigiamą poveikį atitinkamų paukščių rūšių pakankamai populiacijai arba trukdo ją atkurti.

2. Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys sudėtingus mokslinius vertinimus

85. Sudėtingi moksliniai vertinimai, būtini siekiant taikyti Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytą draudimą trikdyti paukščius, turėtų būti atliekami remiantis įprastomis normomis.

[34] 2024 m. liepos 29 d. Sprendimas *ASCEL* (C-436/22, EU:C:2024:656, 72 punktas) ir 2025 m. birželio 12 d. Sprendimas *Eesti Suurkiskjad* (C-629/23, EU:C:2025:429, 42 punktas).

[35] 2025 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimas *Voore Mets ir Lemeks Põlva* (C-784/23, EU:C:2025:609, 49 punktas).

86. Nesant Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių draudimo trikdyti vertinimą, pirmiausia, kaip teigia Sankt Pelteno miestas, reikia paminėti valstybių narių procesinės autonomijos principą. Kadangi pagal šį principą taip pat reikia nustatyti įrodinėjimo būdus [36], jis taikomas vertinant kompensacinių priemonių veiksmingumą. Todėl iš esmės valstybės narės turi nustatyti, kaip tai turi būti tikrinama.

87. Vis dėlto valstybių narių tvarka turi įvykdyti dvigubą sąlygą – ji neturi būti nei mažiau palanki, nei reglamentuojanti panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir dėl jos neturi tapti praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) [37].

88. Veiksmingumo principas, susijęs su draudimu trikdyti, visų pirma reiškia, kad neturi būti nepagrįstai sunku įrodyti, jog tai daro didelį poveikį Paukščių apsaugos direktyvos tikslams.

89. Kalbant apie lygiavertiškumo principą, kiti proceso dalyviai pabrėžia, kad Austrijos teismai reguliariai remiasi moksliškai pagrįstomis teismo paskirto eksperto išvadomis.

90. Taip pat būtina laikytis kitų Sąjungos teisės principų, pavyzdžiui, gero administravimo principo ir jau minėto atsargumo principo.

91. Tuo atveju, kai valstybė narė įgyvendina Sąjungos teisę, ji privalo laikytis gero administravimo principo ne pagal Chartijos 41 straipsnį [38], o kaip bendrojo Sąjungos teisės principo [39]. Pagal šį gero administravimo principą reikalaujama, kad administracinė institucija, vykdydama jai tenkančią pareigą atlikti patikrinimą, kruopščiai ir nešališkai išnagrinėtų visus reikšmingus aspektus, kad įsitikintų, jog priimdama sprendimą ji turi kuo išsamesnių ir patikimesnių įrodymų tai padaryti [40].

92. Tam, kad atsargumo principas būtų taikomas teisingai, t. y. visų pirma taikant Sąjungos aplinkos teisės nuostatas, paprastai reikia atlikti bendrą rizikos vertinimą, pagrįstą patikimiausiais turimais mokslo duomenimis ir naujausiais tarptautinių tyrimų rezultatais [41]. Teisingumo Teismas pagrįstai reikalauja to paties ir gamtos apsaugos srityje [42], visų pirma siekiant įrodyti sąlygas, leidžiančias nukrypti nuo Paukščių apsaugos direktyvos apsaugos nuostatų [43], tačiau aiškiai nesiremdamas šiais principais.

[36] 2017 m. birželio 21 d. Sprendimas *W ir kt.* (C-621/15, EU:C:2017:484, 25 punktas), 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 222 ir 223 punktai).

[37] 1976 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Rewe-Zentralfinanz ir Rewe-Zentral* (33/76, EU:C:1976:188, 5 punktas), 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimas *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 44 ir 46 punktai) ir 2019 m. gruodžio 19 d. Sprendimas *Deutsche Umwelthilfe* (C-752/18, EU:C:2019:1114, 33 punktas).

[38] 2014 m. liepos 17d. Sprendimas *YS ir kt.* (C-141/12 ir C-372/12, EU:C:2014:2081, 67 punktas) ir 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *WebMindLicenses* (C-419/14, EU:C:2015:832, 83 punktas).

[39] 2014 m. gegužės 8 d. Sprendimas *N.* (C-604/12, EU:C:2014:302, 49 ir 50 punktai), 2020 m. gegužės 14 d. Sprendimas *Agrobet CZ* (C-446/18, EU:C:2020:369, 43 punktas) ir 2022 m. rugsėjo 22 d. Sprendimas *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság ir kt.* (C-159/21, EU:C:2022:708, 35 punktas).

[40] 2020 m. gegužės 14 d. Sprendimas *Agrobet CZ* (C-446/18, EU:C:2020:369, 44 punktas) ir 2021 m. spalio 21 d. Sprendimas *CHEP Equipment Pooling* (C-396/20, EU:C:2021:867, 48 punktas).

[41] Šiuo klausimu žr. 2010 m. sausio 28 d. Sprendimą *Komisija / Prancūzija* (C-333/08, EU:C:2010:44, 92 punktas), 2019 m. spalio 1 d. Sprendimą *Blaise ir kt.* (C-616/17, EU:C:2019:800, 46 punktas, taip pat žr. 93 ir 94 punktus) ir 2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Global Silicones Council ir kt. / Komisija* (C-558/21 P, EU:C:2023:839, 66 punktas).

[42] Pavyzdžiui, žr. 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 54 punktas) ir 2025 m. birželio 12 d. Sprendimą *Eesti Suurkiskjad* (C-629/23, EU:C:2025:429, 42 punktas).

[43] 2020 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Komisija / Suomija (Pavasarinė paprastųjų gagų patinėlių medžioklė)* (C-217/19, EU:C:2020:291, 70 punktas) ir 2021 m. kovo 17 d. Sprendimas *One Voice ir Ligue pour la protection des oiseaux* (C-900/19, EU:C:2021:211, 30 punktas).

93. Be to, atitinkami sprendimai turi būti tinkamai pagrįsti. Šis reikalavimas taip pat kyla iš teisės į gerą administravimą [44], be to, yra įtvirtintas Orhuso konvencijos [45] 6 straipsnio 9 dalyje, susijusioje su aplinkos apsaugos sprendimais, kuriems pagal konvencijos 6 straipsnį būtinas visuomenės dalyvavimas. Šiuo atžvilgiu veiksminga teisminė kontrolė ir veiksmingos apsaugos užtikrinimas iš esmės reiškia, kad bylą nagrinėjantis teismas ir suinteresuotieji asmenys turėtų galimybę susipažinti su sprendimu arba reikalauti, kad kompetentinga institucija informuotų apie ginčijamo sprendimo motyvus [46].

94. Taigi į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: taikant Paukščių apsaugos direktyvos 5 straipsnio d punkte nustatytą draudimą trikdyti, teismo procese būtina atlikti sudėtingą vertinimą, grindžiamą motyvuotomis ekspertų išvadomis, savo ruožtu pagrįstomis patikimiausiais turimais mokslo duomenimis ir naujausiais tarptautinių tyrimų rezultatais.

V. Išvada

95. Taigi siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą:

1. Paukščių trikdymas, dėl kurio sumažėja trikdomų paukščių rūšių populiacija, yra suderinamas su Direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos 5 straipsnio d punktu tik tuo atveju, jei nepaisant trikdymo ši populiacija išlieka pakankamo dydžio arba galima manyti, kad trikdymas netrukdys atkurti pakankamo dydžio populiacijos. Valstybės narės, vertindamos šį klausimą, turi atsižvelgti į priemonių, skirtų rūšies buveinėms kitose vietose gerinti, poveikį.

2. Sudėtingi vertinimai, reikalingi taikant Direktyvos 2009/147 5 straipsnio d punkte nustatytą draudimą trikdyti, teismo procese turi būti grindžiami motyvuotomis ekspertų nuomonėmis, savo ruožtu pagrįstomis patikimiausiais turimais mokslo duomenimis ir naujausiais tarptautinių mokslinių tyrimų rezultatais.

[44] 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimas *PIT* (C-230/18, EU:C:2019:383, 57 punktas), 2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Minister van Buitenlandse Zaken* (C-225/19 ir C-226/19, EU:C:2020:951, 34 punktas) ir 2022 m. vasario 24 d. Sprendimas *SC Cridar Cons* (C-582/20, EU:C:2022:114, 54 punktas).

[45] 1998 m. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (OL L 124, 2005, p. 4), priimta 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1).

[46] Šiuo klausimu žr. 1987 m. spalio 15 d. Sprendimą *Heylens ir kt.* (222/86, EU:C:1987:442, 15 punktas) ir 2009 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:279, 59 punktas). Taip pat žr. mano išvadą byloje *Holohan ir kt.* (C-461/17, EU:C:2018:649, 65 punktas).